

І. О. Манько*

СТРАХОВИЙ БРОКЕР ТА ЙОГО ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ

Як відомо, страхування відіграє одну з головних ролей в економіці країн з розвинутими ринками фінансових послуг. З приєднанням України до світової торговельної та економічної системи постає питання щодо приведення до європейського рівня ринку страхових послуг. Оскільки на цьому ринку однією з складових є інститут страхових брокерів, який у багатьох розвинутих країнах з'явився одночасно з появою страхових компаній, то створення розгалуженої та ефективної системи страхового посередництва відіграє важливу роль щодо подальшого розвитку страхового ринку України та відновлення довіри населення до страхування. Саме нерозвиненість інституту страхових брокерів може бути перешкодою для вітчизняного ринку страхових послуг при відкритті його для страховиків-нерезидентів.

Метою даної статті є дослідження сутності інституту страхових брокерів та визначення їх основних функцій і завдань. Також буде розглянуто основні проблеми діяльності страхових брокерів в Україні та запропоновано можливі напрями їх рішення.

Слід зазначити, що ця проблема недостатньо досліджена українськими вченими і практиками страхового ринку. У публікаціях вітчизняних практиків це питання порушували І. Габідулін, С. Єфімов, В. Дарков, О. Залетов. Теоретичний аспект цього питання висвітлено у науковій літературі представників вищих навчальних закладів — С. С. Осадцем, В. Д. Базилевичем, Я. П. Шумелдою, Т. А. Ротовою. В Росії даному питанню приділяли увагу такі вчені як Н. Ф. Галагуза, В. В. Шахов.

Розглянемо підхід до визначення страхових брокерів у наукових виданнях.

За Н. Ф. Галагузою¹ страховим брокером є юридична або фізична особа, зареєстрована в установленому порядку як підприємець, що здійснює підприємницьку діяльність по страхуванню від свого імені, як правило на основі доручень страхувальника (або страховика), (перестраховальника або перестраховика). Він самостійно розміщує страхові ризики в будь-якій страховій компанії, отримуючи за це комісійну винагороду.

Близьке до цього, але більш розширене визначення у С. С. Осадця: “Брокер страховий - юридична або фізична особа, котра, будучи зареєстрованою як суб’єкт підприємницької діяльності, має дозвіл Уповноваженого органу виступати посередником між страхувальником і страховиком. Брокер страховий діє від свого імені і за дорученням страхувальників або страховиків. До його завдань входить пошук компанії, де можна було б розмістити ризик страхувальника на оптимальних умовах з огляду надійності страховика та розміру страхової премії. У разі страхового випадку брокер страховий надає допомогу страхувальникові в оформленні та отриманні відшкодування. Брокер страховий залучається до розміщення ризиків, що передаються на перестраховання. Оплату за послуги страхового брокера здійснює страховик у вигляді комісії, яку страховий брокер має право вираховувати зі страхової премії, якщо останню буде інкасовано страховим брокером”².

© Манько І. О., 2007

* аспірант Київського національного торговельно-економічного університету

¹ Галагуза Н. Ф. Страховые посредники. — М.: Учеб.-консульт. центр «ЮРИнфоР», 1998. — С. 59.

² Страхування: Підручник / Кер. авт. кол. і нач. ред. С. С. Осадець. — К.: КНЕУ, 2002. — С. 544-545.

Подібне визначення наводиться і у С. К. Казанцева: “Страховий брокер — юридична або фізична особа, зареєстрована у встановленому порядку як підприємець, і здійснює посередницьку діяльність по страхуванню від свого імені на підставі доручень страхувальника або страховика. За кордоном страховий брокер, як правило, виступає на стороні страхувальника, надаючи йому консультації з приводу того, як і де краще застрахувати його ризики, а також укладаючи за його дорученням договори страхування”³.

Звужено до визначення сутності страхового брокера підходить В. В. Шахов “Страховий брокер (аквізитор) — це фізична чи юридична особа, зареєстрована у встановленому порядку як підприємець, який здійснює посередницьку діяльність зі страхування від свого імені на підставі доручень страхувальника або страховика”⁴.

Більш точно до визначення страхового брокера підходить Ю. М. Журавльов. Він вважає, що страховий брокер “повинен бути експертом в області законодавства і практики страхування. Вважається, що він, як професіонал, повинен знати все можливе про страхування, враховуючи те, що його знання повинні сприяти забезпеченню найкращих умов страхування і розміру премії для принципала. Якщо страхування (перестраховування) розміщено брокером, він несе відповідальність за сплату страхової премії незалежно від того, одержав її чи ні”⁵.

Уточнене визначення наведене Т. А. Ротовою: “Страховий брокер є у більшості випадків уповноваженою особою покупця - страхувальника (згідно з письмовим або усним узгодженням), як їхній представник чи консультант.”, а також зазначено характеристику діяльності страхового брокера: “Посередник стає ніби дослідницьким бюро страховика: вивчає дійсні і майбутні потреби страхувальників і розробляє нові види гарантій відповідно до матеріального рівня клієнта.”⁶

Досить стисло визначення страхового брокера наведено об’єднанням брокерів Ллойда. “Страховий брокер — це фізична особа або фірма, що діє як агент перед фізичними особами, органом або фірмою з приводу укладення угоди щодо страхового покриття та щодо заявлених вимог (претензій) згідно до умов цього покриття”⁷.

Проте такі визначення неповною мірою відбивають справжню сутність страхового брокера. Виникнення посередників як інституту викликано перш за все складністю страхових послуг та необхідністю допомоги страхувальнику чи перестраховальнику при виборі того чи іншого страхового продукту. Тому основною перевагою страхового брокера є професійність, яка включає відповідну професійну освіту, досвід діяльності на ринку та знання законодавства, оподаткування страхової діяльності та досвід роботи з сучасними страховими продуктами. Особливу увагу слід також звертати на фінансову відповідальність брокера перед своїми клієнтами.

На наш погляд, страховий брокер — це підприємець, який здійснює професійну діяльність на ринку страхових послуг в частині надання консультаційних, фінансових, організаційних та послуг із супроводження договору страхування чи перестраховування. Причому від початку і до кінця дії договору

³ Казанцев С. К. Основы страхования: Учебное пособие. — Екатеринбург: Изд-во ИПК УГТУ, 1998. — С. 5.

⁴ Страховое посредничество: теория та практика: Навчальний посібник / За ред. О. М. Залетова. — К.: Міжнародна агенція “BeeZone”, 2004. — С. 20.

⁵ Журавлев Ю. М. Словарь-справочник терминов по страхованию и перестрахованию. — М.: Издательский центр “Анkil”, 1994.

⁶ Ротова Т. А. Страхування: Навч. посібник. — К.: КНТЕУ, 2006 — С. 101.

⁷ <http://www.lloyds.com>.

страхування. Особливо відчутна допомога брокера при настанні страхових випадків та виплаті відшкодування.

Законом України “Про страхування”⁸ зазначено, що “Страхові брокери — юридичні особи або громадяни, які зареєстровані у встановленому порядку як суб’єкти підприємницької діяльності та здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у страхуванні від свого імені на підставі брокерської угоди з особою, яка має потребу у страхуванні як страхувальник”.

Страховий брокер повинен мати відповідний досвід і кваліфікацію, що дозволяє здійснювати йому діяльність за умови обов’язкового страхування своєї професійної відповідальності.

Неврегульовані на сьогодні законодавчі питання щодо функцій страхових брокерів призводять до проблем при здійсненні діяльності страхових посередників та заважають їх динамічному розвитку. Розглянемо, як українським законодавством визначено статус страхових брокерів.

В постанові Кабінету Міністрів України № 1523 “Про порядок провадження діяльності страховими посередниками” зазначено, що брокерська діяльність — це професійна діяльність суб’єктів підприємницької діяльності на користь страхувальника або перестраховальника (цедента), спрямована на визначення його потреби в отриманні страхових послуг, консультуванні, наданні допомоги у розробленні умов договору страхування, пошуку страховиків, які відповідають вимогам страхувальника, веденні переговорів та укладенні договорів страхування за дорученням страхувальника, здійсненні розрахунків за договорами страхування, підготовці документів для врегулювання питання про збитки у разі настання страхового випадку.

Характерно, що не мають права отримувати та перераховувати страхові платежі, страхові виплати та виплати страхового відшкодування страхові брокери — громадяни, які зареєстровані у встановленому порядку як суб’єкти підприємницької діяльності.

Слід відзначити, що українське законодавство є недосконалим щодо визначення сутності страхового брокера та потребує внесення певних змін. Серед них, на наш погляд, неврегульованим питанням залишаються вимоги щодо досвіду та відповідної кваліфікації страхового брокера. Крім того, невизначеними є: основні обов’язки страхового брокера; обмеження щодо діяльності брокерів, які допускали порушення при здійсненні діяльності на ринку страхових послуг та питання одержання комісії страхового брокера від страхової компанії.

Щодо вимог до страхових брокерів, то в Україні вони для здійснення брокерської діяльності, згідно з розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 28.05.2004 р. № 736, повинні відповідати наступному:

- бути зареєстрованим як юридична особа чи фізична особа-підприємець;
- керівники повинні пройти тримісячні кваліфікаційні курси та отримати свідоцтво відповідного зразка;
- забезпечити гарантії щодо професійної відповідальності відповідно до вимог, встановлених чинним законодавством України.

У разі відповідності цим вимогам, страховий брокер отримує свідоцтво державного зразка та вноситься до Державного реєстру страхових та перестрахових брокерів.

Станом на 01.08.2005 року в Україні зареєстрований 71 брокер, згідно з інформацією наведеною на офіційному сайті Державної комісії з регулювання

⁸ Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. // ВВР. — 1996. — № 18. — Ст. 78.

ринків фінансових послуг України⁹, але на початок березня 2006 року ця цифра становила вже 67.

Скорочення кількості страхових брокерів викликано неврегульованістю діяльності страхових посередників на законодавчому рівні, у тому числі і питання отримання комісії, не створює конкуренції на ринку посередницьких послуг. Проте саме конкуренція, як відомо, є стимулом для розвитку будь-якого ринку.

Якщо проаналізувати територіальне розміщення страхових брокерів, то зазначимо, що більшість зосереджено в таких містах як Київ, Дніпропетровськ і Донецьк. Така тенденція пояснюється переважною кількістю у цих регіонах і страхових компаній. Враховуючи те, що діяльність страхових брокерів безпосередньо пов'язана з діяльністю страхових компаній, вона є закономірною.

Щодо основних функцій брокера, то до них можна віднести:

- представлення інтересів свого клієнта;
- консультування з різноманітних питань страхування;
- ведення переговорів і розміщення на найбільш вигідних умовах ризику страхувальника;
- забезпечення повного пакета послуг (від розміщення ризику до врегулювання збитків);
- оцінка фінансового стану компанії;
- страхування своєї відповідальності.

Основними пропозиціями для розвитку інституту страхових брокерів в Україні є приведення законодавства України до вимог Директиви Європейського Союзу “Про страхових посередників” від 9 грудня 2002 року, в якій встановлені вимоги щодо фінансової надійності брокерів та страхування їх відповідальності, професійній відповідності брокера. Так, наприклад, в наведеній вище Директиві встановлена вимога щодо страхування відповідальності страхового брокера на суму за одним випадком повинен становити не менше 1 млн. євро, а за усіма випадками протягом року — не менше 1,5 млн. євро. Враховуючи низьку платоспроможність українських страхових компаній, необхідною була б також співпраця брокера з Держфінпослуг щодо інформування брокером випадків низької платоспроможності страхових компаній, з якими вони працюють.

Оскільки на даний час існує ряд проблем, що перешкоджають розвитку інституту страхових брокерів, пропонуємо кілька напрямів їх вирішення.

Слід відзначити, що у багатьох країнах Євросоюзу страхування відповідальності страхового брокера є однією з обов'язкових умов здійснення його діяльності. В Україні страхування професійної відповідальності брокера здійснюється тільки в добровільній формі, що вказує ще на один недолік українського законодавства. Тому необхідним є введення страхування професійної діяльності страхового брокера в обов'язковій формі та встановленні достатньої суми ліміту відповідальності. При розробці нової редакції Закону України “Про страхування” необхідно врахувати це питання.

Отримання комісійної винагороди та чітке визначення порядку її отримання також потребує нормативного регулювання. Враховуючи низьку платоспроможність більшості населення, отримання комісійної винагороди від страховика є зменшенням фінансового навантаження на страхувальника, який платить страховій компанії за послугу, а також додатково брокеру.

Нааявність жорсткого контролю за отриманням комісійної винагороди від страхової компанії з боку держави є додатковим захистом страхувальників як споживачів страхових послуг. Хоча досвід розвинутих країн з цього питання є

⁹ <http://www.dfp.gov.ua>.

різним. Так в США, Канаді, Бельгії та Нідерландах комісійна винагорода сплачується страховою компанією, а в таких країнах як Фінляндія та Данія — страхувальником¹⁰. Слід зауважити, що в Чехії та Польщі пропонувались законопроекти щодо заборони отримувати комісійну винагороду від страхової компанії, але асоціації страхових посередників, у тому числі VIPAR (*The European Federation of Insurance Intermediaries*), відстояли внесення змін.

Існує також проблема освітнього забезпечення ринку посередницьких послуг. Оскільки в Україні немає навчальних закладів, які готують страхових брокерів, то пропонується проведення навчання професійними об'єднаннями представників ринку страхових брокерів, наприклад, Федерацією страхових посередників України.

Крім того, порядок, який існує на сьогодні щодо отримання та перерахування страхових платежів, є недосконалим, а терміни перерахунку є занадто стислими. Існуючий порядок перерахування отриманих платежів протягом одного дня потребує законодавчого регулювання в бік збільшення цього терміну.

Окремо зауважимо, що до моменту вступу України до СОТ необхідно забезпечити на законодавчому рівні конкурентноздатність страхових посередників. Наприклад, надавши пільги в оподаткуванні операцій, які здійснюються за участю вітчизняних страхових брокерів, шляхом віднесення витрат за їх послуги до валових витрат підприємства як за добровільним, так і за обов'язковим страхуванням.

Детально та поглиблено проблемні питання розвитку інституту страхового брокера потребують подальшого наукового дослідження. Зокрема, слід приділити увагу питанню основних напрямків розвитку інформаційної політики в сфері страхування. Зауважимо, що саме недостатність інформації щодо основних послуг на ринку страхування та недовіра населення до страхування не дає можливості розвиватися як ринку страхування взагалі, так і ринку посередницьких послуг зокрема.

Слід відзначити, що вперше в Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року відзначено необхідність розробити нормативно-правові акти, спрямовані на розвиток страхового посередництва, здатного забезпечити альтернативне розв'язання спорів на ринку страхових послуг та відзначено необхідність підвищення вимог до фінансової надійності страхових брокерів¹¹.

Вирішення цього завдання, яке покладене на Уповноважений орган з регулювання ринків фінансових послуг, вважаємо, буде сприяти зміцненню ролі брокерів на страховому ринку України.

*Стаття рекомендована до друку кафедрою фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету
(протокол № 6 від 13 грудня 2006 року)*

¹⁰ <http://www.dedal.ua>.

¹¹ Про схвалення Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.05 р. № 369-р. // ОВУ. — 2005. — № 35. — Ст. 2127.